

SKOLEEKSAMEN I

SOS1003/S - Sosiologiens klassikere og det moderne samfunn

28. mai
6 timer

Ingen hjelpemidler, annet enn ordbøker som er kontrollert av SV-infosenter, er tillatt under eksamen.

Sensur for eksamen faller 18. juni kl. 14.00. Sensuren publiseres i Studentweb ca kl. 15.00 samme dag.

Sensuren regnes som mottatt av studentene når den publiseres i Studentweb. Vi minner om at kandidater som ønsker begrunnelse må be om dette **senest 1 uke etter sensur er falt**. Frist for å klage på karakteren er tre uker etter sensur er falt. Informasjon om rutiner for begrunnelser og klager ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi finnes på emnesiden.

Oppgavesettet består av **2 sider** inkludert denne.

Kandidaten skal levere både originalen og kopien av besvarelsen. Kladd skal ikke leveres.

NB! Skriv hardt nok til at kopien blir leselig. Tusj penn kan ikke brukes.

Husk å notere deg kandidatnummeret ditt.

Du skal besvare både oppgave 1 og oppgave 2. I oppgave 2 besvarer du enten oppgave 2A, eller 2B. Oppgave 1 teller 1/3 og oppgave 2 teller 2/3 av den endelige karakteren.

NB! En sensor skal lese kopien av besvarelsen også. Skriv slik at den blir leselig.

Oppgave 1

Definer tre av følgende fem begreper:

- a) Risiko
- b) Det refleksive selvet
- c) AGIL-skjemaet
- d) Anomi
- e) Kommunikativ handling

Oppgave 2

Enten 2a:

Redegjør for Niklas Luhmanns teori om moderne sosiale subsystemer og Pierre Bourdieus teori om sosiale felter. Diskuter så likheter og forskjeller mellom dem. Knytt diskusjonen til et konkret subsystem/felt (som politikk, vitenskap eller religion).

Eller 2b:

Beskriv hovedtrekkene i Karl Marx' historiske materialisme. Redegjør deretter for Max Webers teori om sammenhengen mellom protestantisme og kapitalisme. Diskuter hvorvidt det på grunnlag av denne teorien er rimelig å kalle Weber historisk materialist.

Lykke til!

Sensorveiledning SOS1003/S Våren 2015

Oppgave 1

Her skal studentene definere tre av fem begreper. For hvorledes delkarakterer for denne delen (oppgave 1) skal aggregeres til en total karakter, henviser jeg til skjema med matrise for dette. Det samme gjelder hvordan delkarakterene for oppgave 1 (som teller 1/3) og oppgave 2 (som teller 2/3) skal aggregeres til en samlet karakter for hele besvarelsen.

- a) **Risiko:** Den relevante pensumreferansen her er Becks teori om risikosamfunnet, som er redegjort for i kapittel 10 i *Moderne sosiologisk teori*. En gjennomsnittlig god besvarelse (altså C) vil ha fått med seg at risikoer skiller seg fra farer ved at de er menneskeskapt (opphav), globale (omfang) og usynlige (persepsjon), samt at det som ifølge Beck skiller «den andre» fra «den første» moderniteten, er at vi har gått fra å bekjempe farer til risikoer, altså håndtere de uintenderte negative konsekvensene av moderniteten. Flinke kandidater vil gå i detaljer og utdype og illustrere disse poengene, samt si litt om hvordan risikobevisthet skiller seg fra fremskrittsoptimisme.
- b) **Det refleksive selvet:** Den relevante pensumreferansen her er Giddens' teori om nettopp det refleksive selvet, som er redegjort for både i originalbidraget fra Giddens samt kapittel 10 i *Moderne sosiologisk teori*. En gjennomsnittlig god besvarelse vil ha fått med seg at dette er Giddens' teori om identitetsdannelse hos det senmoderne individet, som i større grad må gjøre identitetsjobben selv pga at industrisamfunnets institusjoner har blitt mer utydelig og posttradisjonelle. En gjennomsnittlig god besvarelse vil ha fått med seg at det viktigste hos Giddens er ideen om det narrative selvet, altså at vi syr sammen en identitet gjennom å lage fortellinger om oss selv som sier hvor vi kommer fra, hvor vi er og hvor vi er på vei – og derigjennom hvem vi er. Flinke studenter vil føye til flere detaljer og punkter, og gjerne også komme innom det institusjonelle grunnlaget for det refleksive selvet: tid/rom-separasjon, utleiring og institusjonell refleksivitet, som til sammen skaper det Giddens kaller et posttradisjonelt samfunn.
- c) **AGIL-skjemaet:** Den relevante pensumreferansen her er presentasjonen av Parsons i kapittel 2 i *MST*. En gjennomsnittlig god besvarelse vil ha fått med seg at dette skjemaet spesifiserer oppgaver «det generelle handlingssystemet» må ivareta for å overleve over tid: Adaptation, Goal attainment, Integration og Latent pattern maintenance. Flinke studenter vil utlede AGIL-skjemaet fra Parsons' teori om det generelle handlingssystemet, samt kanskje også koble det til hans teori om det institusjonelle subsystemet, modernitetsteorien og evolusjonsteorien hans, noe de skal belønnes litt for. Bruk av eksempler skal generelt trekke opp, det gjelder i alle oppgaver (så lenge de viser forståelse og evne til å «tenke selv»).
- d) **Anomi:** Pensumreferansen her er den delen av Durkheims *Selvmordet* som omhandler det anomiske selvmordet, samt det som står om anomi i *Understanding Classical Sociology*. En gjennomsnittlig god besvarelse har fått med seg at dette er den selvmordstypen som følger av for svak sosial regulering/kontroll, samt litt om hvorfor sosial regulering er så viktig for Durkheim (unngå uendelighetshigen og misforhold mellom mål og muligheten for å oppnå dem, som ifølge Durkheim vil svekke

livsviljen). Det er også fint om det trekkes en kort parallell til de tre andre typene (fatalistisk, egoistisk og altruistisk). Flinke studenter vil gå mer i dybden samt kanskje også sette dette i sammenheng med overgangen fra mekanisk solidaritet/lav arbeidsdeling til organisk solidaritet/høy arbeidsdeling og hvordan problemet vil løses når den organiske solidariteten er på plass, noe Durkheim særlig knytter til fremveksten av korporasjoner.

- e) **Kommunikativ handling:** Pensumreferansen her er det som står om Habermas i kapittel 7 i *MST*. En gjennomsnittlig god besvarelse har fått med seg at dette er Habermas' begrep om samhandling koordinert gjennom språket, samt kontrastere kommunikativ handling med instrumentell (ikke-sosial) og strategisk (sosial koordinert vha sanksjoner) handling. Flinke studenter klarer å koble teorien om kommunikativ handling til Habermas' ideer om verdener (objektiv, sosial og subjektiv) og gyldighetskrav (sannhet, riktighet og sannferdighet).

Oppgave 2

- a) **Luhmann og Bourdieu:** Pensumreferansene her er det som står om funksjonell differensiering i *MST* (den originale Luhmann-teksten er så krevende at jeg har sagt til dem at jeg ikke forventer at de skjønner noe særlig av den!), kapitlet fra *Meditasjoner* hvor Bourdieu snakker om feltbegrepet og knytter det til det vitenskapelige feltet og debatten mellom rasjonalister og relativister (som han forsøker å overskride), samt det som står om Bourdieus feltteori i kapittel 6 i *MST*. En gjennomsnittlig god besvarelse (C) vil ha fått med seg at Luhmann beskriver moderne samfunn som bestående av funksjonelt differensierte subsystemer (vitenskap, religion, media, etc.) som kommuniserer vha sin spesifikke binære kode (sant/usant, transcendens/immanens, nyhet/gammelt nytt, etc.). Flinke studenter vil ha mye utdypende å si om dette, inkludert om Luhmanns på moderne samfunn som desentrerte. De som klarer å koble teorien om funksjonelt differensierte subsystemer med den generelle teorien om autopoietiske subsystemer, skal belønnes for det. En gjennomsnittlig god presentasjon av Bourdieus teorier om sosiale felt vil ha fått med seg at dette er hans teori om at moderne samfunn i tillegg til en mer omfattende klassestruktur (det sosiale rom) også er delt inn i mer avgrensede sfærer som han kaller felt: det vitenskapelige feltet, det religiøse feltet, det politiske feltet, osv., og at disse defineres som et sett av objektive posisjoner knyttet til mengden av feltspesifikk kapital. Flinke studenter vil ha mye utdypende å si om dette, som kampene på feltet, hierarkiene, feltets grenser og autonomi, endring i feltene, osv. Når det gjelder sammenligningen av NL og PB, er det to overordnede poenger gode besvarelser skal forventes å være inno: 1) at det er masse likheter mellom NLs teori om subsystemer og PBs teori om felter, og 2) at den store forskjellen mellom dem er at PB innfører en vertikal dimensjon (hierarki og dominans). Utover det skal flinke studenter belønnes for å utdype slike poenger, legge til andre, samt klare å knytte diskusjonen til analyser av et konkret subsystem/felt. Det viktigste i den forbindelsen er ikke at alt studentene sier om et konkret felt er empirisk korrekt, men at de viser at de kan bruke teoriene og begrepene på en selvstendig måte.

b) Marx og Weber: Det relevante pensumstoffet her er det som står om Marx's historiske materialisme i *UCS*, utdragene fra Marx' originaltekster, utdraget fra Webers *PEKÅ*, det som står om denne i *UCS*, samt artikkelen til Rune Åkvik Nilsen om Weber. En gjennomsnittlig god besvarelse vil ha fått med seg at Marx' historiske materialisme er hans teori om sosial endring (samt forholdet mellom samfunnets bestanddeler). Her er basis/overbygning-skillen det viktige, med tilhørende begreper om produksjonsmåte i basis (produktivkrefter og produksjonsforhold) og ikke-økonomiske institusjoner og ideer i overbygningen. De bør ha fått med seg at impulsen fra endring kommer nedenfra i form av endringer i produktivkreftene (teknologisk innovasjon), og at denne spiller seg ut i form av at nye klasser dukker opp på historiens scene, samt at når en ny produksjonsmåte (for eksempel den kapitalistiske) er etablert, vil institusjoner og ideer i overbygningen tilpasse seg denne. Det er mye stoff flinke studenter her kan komme innom, som Marx' menneskesyn, fremveksten av kapitalismen som de leser om i ett av utdragene fra *Kapitalen* om den såkalte opprinnelige akkumulasjon, Marx syn på hvilke overganger vi finner i historien, klassebegrepet, osv. Men basis/overbygning-skillen og ideen om at endring kommer «nedenfra» det mest sentrale som de bør ha fått med seg. Når det gjelder Webers teori om sammenhengen mellom protestantisme og kapitalisme, vil en gjennomsnittlig god besvarelse ha fått med seg at Weber mente at protestantismen utøvde en selvstendig betydning for kapitalismens fremvekst ved at den sørget for motivasjon til å oppføre seg «kapitalistisk». De bør også klare å knytte dette til noe av det Weber sier om predestinasjon, behovet for frelsesvisshet, kallsetikken og verdslig asketisme. Når det gjelder sammenligningen av Marx og Weber, er hovedpoenget de bør ha fått med seg at Webers teori i utgangspunktet ikke passer inn historisk materialisme fordi forholdet mellom basis og overbygning her er snudd på hodet: religiøse ideer (overbygning) påvirker økonomien (basis). Flinke studenter vil dog komme inn på at det allikevel ikke er rimelig å kalle Weber historisk idealist, da han mente at ideer og økonomi begge kunne påvirke historiske forløp, og at forholdet mellom dem – som ofte er kompleks – må undersøkes i hvert enkelt tilfelle. Flinke studenter vil også klare å koble dette til det Åkvik Nilsen skriver om Webers mer «modne» syn på historiske prosesser, der en rekke forskjellige faktorer trekkes inn for å forklare kapitalismens fremvekst. Generelt skal studentene belønnes for å klare å trekke inn alle former for relevant pensumlitteratur (også den som omhandler de sosiologene det ikke konkret spørres om).